

SZARVASMARHAFÉLÉK VI.

SZARVASMARHÁK

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft.

A szarvasmarhaféléket bemutató cikksorozat utolsó állomásában a közönséges szarvasmarha és a zebu bemutatására kerül sor.

KÖZÖNSÉGES SZARVASMARHA (*BOS TAURUS TAURUS*)

Előfordulás: A világ minden táján előfordul már valamelyik fajtája.

Megjelenés: Fajtánként nagyon eltérő lehet. Gondoljunk csak a chianina vagy skót felföldi marha közötti különbségre. Ezen felül a hasznosítás célja miatt is nagy az eltérés, így a húsmarhák erősebbek, jobban izmoltak, mint a tejtermelő fajták. A tehének jól elkülöníthetők a bikáktól, az ivari dimorfizmus itt is jelen van. Szarvuk (ha nem szarvatlan fajtáról beszélünk) változatos alakulású. Több fajta esetében az őstulok jellegű szarvtípusok a jellemzőek.

Marmagasság: 90-190 cm (itt a két szélsőértéket a dexter és a chianina fajták adják).

Testhossz: változó

Súly: 270-1700 kg

Szaporodás: A vemhesség ideje kb. 285 nap.

Egyéb: elsősorban tej- és húshasznú fajták vannak, a kettőshasznú is előfordul, de az igavonásban is sokáig használták. Bőre, szarva, csontja ipari és kézműves termékek alapanyaga.

1. kép: Kifejlett dexter bika (Fotó: marhalevel.hu)

2. kép: Chianina ökrökkel húzott fogat (Fotó: Pixabay)

ZEBU (*BOS INDICUS*)

Előfordulás: Ázsiai eredetű. Főként Afrikában és Ázsiában tenyésztik e zsírpúpos szarvasmarha fajtáit, amelyek változatos megjelenésűek és méretűek. Könnyen keresztezhető a nemzetség más fajaival, így a közönséges szarvasmarhával, a bölényekkel, a gaurral, a gayallal és a bantenggel is. Jól alkalmazkodott a trópusi éghajlat viszontagságaihoz, az ott jellemző betegségekkel szemben is ellenálló. Főként tej- és húshasznú fajtái vannak, de igavonó és hátas is. Bőre, csontja, szaruja változatos módon kerülhet felhasználásra. Trágyája tüzelőnek és építőanyagként is alkalmas. Számos ázsiai, főként perzsa, szászánida régészeti leleteken találni zebu megjelenítést, de az afrikai Csádi-medencéből előkerült szobor is tanúskodik erről az állatról.

Megjelenés: Kisebb, mint a közönséges szarvasmarha. Jellegzetes, a kedvezőtlen időszakok átvészeléséhez szükséges zsírpúpot viselnek, amely a bikáknál erőteljesebb, a szügyön és nyakon nagyméretű lebeny figyelhető meg. A fülek sok esetben nagyok és lelógóak. A küllem, a szőrzet színe, a szarvak mérete és alakja szintén nagy mértékben variábilis, erősen függ a fajtától. Bőrfelülete nagy, az egész testén képes mozgatni, így a rovarok elleni védelemben is nagy szerepet játszik a zobum nevezetű bőrváladéka mellett. Legismertebb fajtái a Gyr, a Brahman (és ennek törpe változata), Kankrej,

Malgas, Nelore, Ongole, Sahiwal.

Marmagasság: 100-180 cm

Testhossz: 120-180 cm

Súly: 300-1100 kg.

Szaporodás: Későn, kb. 3-4 éves korukra válnak ivaréretté a tehenek. A vemhesség kb. 285 napig tart.

Egyéb: A tudomány régóta foglalkozik a zsírpúpos marhák kialakulásával és domesztikációjával. Több zebu fajtát bevonnak közönséges marhák keresztezési programjába, hogy azokat ellenállóbbá tegyék a szélsőséges környezeti feltételekkel szemben.

3. kép: Kankrej ökrökkel húzott kordé.
(Fotó: Bishnu Sarangi, Pixabay)

SZANGA MARHA

Az *afrikai szarvasmarha* és a *zebu keresztezéséből származik*. Az afrikai szarvasmarhát a Közel-Keleten őshonos őstulokból házasították a Nílus-völgyben, ám még a középkor előtt kihalt. Elsősorban egyiptomi ábrázolásokról ismerjük habitusát. Fő különbség a zebuhoz képest, hogy nincs zsírpúpjuk (zsírpúp nélküli afrikai szarvasmarha). A szanga-marhák tehát ezen ősi zsírpúp nélküli afrikai marha és az Indiából Kr. e 2000 környékén először Kelet-Afrikába majd onnan Nyugat-Afrika irányába terjedő zebu keresztezéséből származnak (kicsi zsírpúpjuk van). Klasszikus szangafajták az afrikander, ankole, nguni, bonsmara, drakensberger. Genetikai vizsgálatok azt is kimutatták, hogy ezekben a fajtákban a zebu vérség csökkenése összefüggésben áll a cecelegyek (*Glossina* spp.) által terjesztett álmokórra (trypanosomiasis) való fogékonysággal, hiszen a zebuk érzékenyek erre a betegségre.

A szanga marhák szarva általában nagyon hosszú, líra hangszer alakú. A szangák egyik legismertebb képviselője azonban az Ankole-Watusi, amely esetében nem csak a

szarvak hossza, hanem azok átmérője is extrém nagy. Ezt a fajtát az Uganda, Ruanda és Burundi területén élő Nkole és Tutsi törzsek tenyésztették ki. Az előbbi törzs a fajtát Ankolénak, míg a Tutsik Watusinak nevezik. A fajta az 1920-as években kapott nagyobb nyilvánosságot, mikor is Európába, majd onnan Észak-Amerikába került.

4. kép: Ankole-Watusi gulya
(Forrás: pixabay)